

UNELE ASPECTE LEGATE DE APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA ISTORICĂ A IMPOZITELOR ȘI TAXELOR

Vlad VLAICU

Primele mențiuni documentare despre impozite sunt în *Vechiul Testament*, astfel: „*Toată dijma de la pământ, din roadele pământului și din roadele pomilor este a Domnului, sfințenia Domnului. Toată dijma de la boi și de la oi și tot al zecelea din câte trec pe sub toiag este oferit Domnului.*” (Levit, 27, 30 și 32). Dumnezeu a stabilit prin cartea prorocului Moise o condiție clară și obligatorie pentru oameni – a dăruii a zecea parte din venituri bisericii, pentru binele lor și al societății. Nerespectarea acestei reguli nu prevedea pedepse materiale, ci „doar pierderea veșniciei prin moartea sufletului.”

În perioada antică impozitele se presupune că au apărut încă în cadrul primelor formațiuni statale, ulterior dezvoltându-se concomitent cu evoluția societății umane, apariția acestora fiind determinată de necesitățile întreținerii materiale a celor ce exercitau puterea în stat, îndeplinind atribuțiile de conducere statală [1, p.11]. De la apariția lor impozitele au fost concepute și aplicate diferit, în funcție de dezvoltarea social-economică și de cheltuielile publice efectuate în fiecare stat, date despre impozitele și cheltuielile publice din antichitate cunoscându-se mai ales din istoria statelor grec și roman [2, p.111-112].

Astfel, în statul antic atenian, principala contribuție fiscală era *impozitul fiuciar*, fiind urmat de *impozitul pe veniturile meseriașilor*, *taxa pentru vânzarea în piață a produselor agricole* și *impozitul extraordinar pe veniturile cetățenilor bogăți*, impozit perceput în timp de război și calificat ca o îndatorire de onoare a acestora.

În statul roman antic, principalul impozit era „*tributum*”, perceput la început numai de la locuitorii provinciilor cucerite, în dependență de valoarea pământului deținut sau de veniturile dobândite în urma prelucrării acestuia, iar mai târziu, fiind transformat în impozit cetățenesc permanent plătit de către toți cetățenii statului roman care aveau bunuri imobile, iar ulterior și mobile.

Concomitent cu „*tributum*” se percepea și *impozitul pe succesiuni*, *impozitul perceput la vânzarea mărfurilor*, *impozitul perceput de la meșteșugari*, *impozitul pe numărul de sclavi* și *impozitul plătit de persoanele celibatate*. Începând cu apariția primelor formațiuni statale pe teritoriul românesc, cele mai importante contribuții fiscale erau *taxele vamale* încasându-se pentru orice fel de marfă atât la trecerea frontierei, cât și la trecerea prin centrele urbane, cu ocazia vânzării etc. Exista *vama principală* pe lângă care mai erau și *vămi mari*, *vămi mici*, *vămi de hotar*, *vămi de strață*, *vămi de uscat* și *vămi de apă*. *Vama mică* prevedea mai ales comerțul intern și se plătea de negustori, meseriași și chiar de țărani la intrarea în orașe. *Vama mare* îngloba taxele plătite la importul sau exportul de mărfuri după valoarea pe care o aveau.

Vama principală se plătea numai de negustorii străini pentru mărfurile importate, exportate sau în tranzit [3, p.11-12].

În *evul mediu*, ca și în perioada anterioară, impozitele erau diferite de la un stat la altul, în funcție de dezvoltarea social-economică a statelor, tradiții etc. În Anglia, o perioadă îndelungată contribuția fiscală de bază era *impozitul funciar* achitat la început în dependență de mărimea terenului, iar ulterior din venitul obținut în urma exploatării lui sau acordării în arendă.

În jurul anilor 1200, a fost introdus în Anglia *impozitul pe venit diferențiat pentru nobili, preoțime și țărani*, iar în secolele următoare au fost introduse *impozite pe clădiri, pe veniturile meșteșugarilor* precum și un șir de alte contribuții indirecte ca: *impozitul inclus în prețul de vânzare a sării, cărbunelui, pieilor și altor bunuri*.

În Republica Florența, în sec. XII-XV, se aplica *impozitul pe veniturile cetățenilor bogați* ce se percepea în baza unei scări progresive; *impozitul pe succesiuni* cât și *taxele vamale* la intrarea mărfurilor în republică. Se aplica un impozit așa numit „*estimo*”, fiind impozitate cu acest impozit toate bunurile cetățenești incluse într-un registru special. În spațiul românesc, în sec. XIV-XV, se achitau *dări pentru ridicarea de cetăți, biserici* etc., *vama oilor*¹, *vama porcilor*², *găletăritul*³, *dijmăritul*⁴, *cositul fânului, oastea, cărăturile, pripășitul*⁵, *tutunăritul*⁶, *fumăritul*⁷, *căminăritul*⁸, *săpunăritul*⁹, *măjăritul*¹⁰, *năpasta*¹¹ etc. Tot în sec. XV apare *birul*, o obligație fiscală care se achita în formă pecuniară.

În *perioada feudală*, în spațiul românesc dările erau în muncă, bani și în natură și puteau fi împărțite în: *dări de repartiție*, adică *birurile* care erau stabilite în funcție de potențialul fiscal al contribuabililor, de faptul ce bunuri au, câte etc. și *dările de cotitație*, adică *dijmele din cereale, vin, vite mici, stupi*¹², *porci*¹³ etc. stabilite în funcție de materia impozabilă.

¹ Oeritul era o dare ce o achitau persoanele ce dețineau oi.

² Vama porcilor era o dare ce o achitau persoanele ce dețineau porci.

³ Vinăritul sau vinăriciul era o dare ce o achitau persoanele ce produceau vin, în dependență de cantitatea (vadra) de vin produsă.

⁴ A zecea parte din celelalte bunuri sau venituri, se presupune din bunurile și veniturile ce nu se impozitau aparte.

⁵ Pripășitul era o dare asupra vitelor de pripas prin sate.

⁶ Tutunăritul era o dare ce se plătea de posesorii terenurilor pe care se cultiva tutun.

⁷ Fumăritul era o dare ce se plătea pentru coșurile (fumurile) de la case.

⁸ Căminăritul era o dare ce se plătea de comercianții ce vindeau vinuri în târguri.

⁹ Săpunăritul era o dare percepută de la persoanele ce fabricau săpun destinat comercializării.

¹⁰ Măjăritul era o dare percepută de la persoanele ce comercializau pește.

¹¹ Năpasta era o dare suplimentară introdusă de domnitorul Alexandru Mircea în anul 1577.

¹² Albinăritul era dare percepută de la persoanele ce aveau stupi și se colecta în miere și ceara de albine.

¹³ Goștinăritul era percepută de la persoanele ce creșteau porci.

În ceea ce privește colectarea impozitelor, în acea perioadă era marele vistier, având doi ajutori vtorivistierul și tretivistierul, mai mulți logofeți și dieci de vistieră. În teritoriul impozitelor le colectau birarii. În sec.XVI organe ce identificau obligația fiscală erau creșătorii, pererubnicii și perepisnicii. Ca organe de impunere erau birarii de județ, samnicii și zlotășii. Perceperea impozitelor o făceau birarii în Țara Românească și dăbilarii în Moldova. În caz când obligația fiscală nu era achitată benevol, interveneau aprozii și armașii care colectau în formă silită impozitele și taxele prin orice metode. Dregătorii fiscali care se ocupau de dările de cotitație, de munci și slujbe purtau numele obligației: găletari, ilișari, fumari, cincizeciari, tălorași, sulgeri, vieri, dijmari, desatnici, goștinari, vinariceri, gârdurari, olăcari etc. [3, p.10].

În sec.XVII-lea Matei Basarab a făcut prima reformă fiscală din spațiul românesc, și anume, a făcut recensământul fiscal cu includerea numelui contribuabililor, domiciliul, bunurilor acestuia, astfel calculându-se posibilitatea fiscală a fiecăruia, inclusiv a localității, județului etc.

Condica lui Constantin Brâncuși, de asemenea, cuprindea veniturile și cheltuielile Țării Românești, între anii 1693 și 1703 și delimita statul în 36 de bresle fiscale, cele mai importante fiind: veliții boieri unde se reuneau marii dregători care achitau între 3 și 8 dări; mazilii¹⁴ care aveau cam același număr de dări; aleșii¹⁵, clerul înalt și mănăstirile achitau între 1 și 3 dări; preoții de mir ce formau bresle de eparhii achitau între 8 și 10 dări și sutașii¹⁶ contribuiau cu 4-5 dări.

În anul 1700, în Moldova Antioh Cantemir a simplificat sistemul fiscal prin includerea tuturor dărilor în una singură ce urma a fi achitată în patru rate anuale. Constantin Mavrocordat în 1741 a scutit de dări mănăstirile, clerul și marii boieri, a desființat văcăritul și pogonăritul, a fixat un domiciliu fiscal al fiecărui contribuabil și principalul a desființat principiul solidarității fiscale¹⁷. La finele sec. XVI și în sec. XVII impozitele și taxele percepute în Țara Românească au crescut semnificativ datorită dărilor pe care trebuiau achitate Imperiului Otoman¹⁸, acestea achitându-se în formă pecuniară și în natură¹⁹ numindu-se *mucale*, *bairam* și *peșcheș*.

Epoca modernă și cotemporană. Spre finele evului mediu, în condițiile dezvoltării meșteșugurilor, manufacturilor și a comerțului, cât și în general a diversificării veniturilor cetățenilor, s-au creat condițiile instituirii unor noi

¹⁴Boierii foști mari dregători.

¹⁵Boiernașii de țară.

¹⁶Breasla cea mai înstărită dintre slujitori.

¹⁷Zlobanțul anterior avea dreptul să colecteze birul de la altă persoană decât de la cea datoare.

¹⁸La începutul sec.XVI obligația Țării Românești față de Imperiul Otoman era nesemnificativă, ca la finele aceluiași secol să ajungă la 30 % din veniturile publice, iar la finele sec.XVII-lea la 50% din venituri.

¹⁹Cai, boi, oi, șoimi, unt, seu, ciară, miere, cereale, furaje, cherestea etc

impozite. Astfel în Franța exista impozitul „*la taille*” datorat de proprietarii de terenuri; *capitația* – datorată de către cetățeni în dependență de rangul social; *impozitul perceput la vânzarea sării, tutunului, băuturilor, la tranzacțiile cu bunuri, impozitele de timbru și de înregistrare. Impozitul personal* datorat de către toți cetățenii din veniturile lor se majora de la a douăzecea parte din venit la a zecea.

În urma Revoluției Franceze din 1789, a avut loc și o revoluție fiscală, și anume, bugetul a început a se completa nu din noi impozite, ci din anularea unor privilegii avute de nobili și preoțime. Mai mult ca atât, s-au înlăturat chiar unele impozite ca, de exemplu, cel pe vânzări ale bunurilor de consum.

În spațiul românesc, în 1831 au fost adoptate Regulamentele organice, acestea desființând dijmele, în schimb introducând *patenta*, ca dare unică către stat ce urma a fi achitată de persoanele ce practicau activitatea de antreprenoriat, iar birul reducându-l simțitor.

În urma unificării politice și administrative a Principatelor Române și mai târziu, după crearea statului român modern, sistemul impozitelor era următorul:

- *impozitul funciar*, înființat în timpul domnitorului A.I. Cuza, mai întâi în Moldova (1859), apoi în Muntenia (1860), unificat (1862), și desființat prin reformele din 1921 și 1923;

- *contribuția personală și contribuția pentru poduri*, menținută până în anul 1877, când se desființează și se înlocuiește cu *contribuția pentru căile de comunicație*;

- *impozitul pe mâna moartă* (imobile), înființat de domnitorul A.I. Cuza;

- *impozitul pe salariu*, înființat în 1877, desființat în anul 1891 și reînființat în 1900, când au fost impuse salariile funcționarilor particulari;

- *impozitele pe băuturile spirtoase*, înființat în anul 1867;

- *impozitul industrial asupra veniturilor industriale*, înființat în anul 1921, care crea unele avantaje excepționale pentru stimularea industriei naționale;

- *impozitul profesional asupra veniturilor oamenilor de litere, artă, și știință, precum și asupra veniturilor liber-profesioniștilor*;

- *impozitul succesoral* (1921), care a luat locul vechilor taxe succesoriale;

- *impozitul pe lux și pe cifra de afaceri* (1921), care, ulterior, ia o amploare din ce în ce mai mare, devenind principalul impozit indirect;

- *impozitul pe automobile*, înființat la 1 aprilie 1939 [4, p.5-6].

În societatea sovietică, sistemul de impozitare a fost simplificat la maximum, impozitele devenind doar simple formalități, funcționarii și țărani fiind scutiți de impozite, iar întreprinderile erau proprietate a statului [4, p.5-6].

În urma celor menționate anterior, observăm că impozitele și taxele, s-au dezvoltat din cele mai vechi timpuri până în ziua de azi, în dependență de necesitățile și dezvoltarea social-economică a statului, sistemul impozitelor la etapa actuală devenind unul destul de complex, ce cuprinde un șir de impozite și taxe atât generale de stat cât și locale, iar organul fiscal devenind unul modern, cu posibilități reale de a colecta atât benevol cât și silit impozitele și taxele.

Referințe:

1. ARMEANIC, A., VOLCINSCHI, V. *Drept fiscal*. Chișinău: Museum, 2001.
2. GLIGA, I. *Drept financiar public*. București: All Beck, 1994.
3. ALECU, G. et. al. *Drept fiscal și contencios fiscal*. București: România de Mâine, 2009.
4. PLĂMĂDEALĂ, C. *Fiscalitate*. Chișinău, 2006.